

Kubrick'i Anlamak: *The Shining*¹

Tony Macklin

Çeviri: Zeynep Şenel Gencer

The Shining de gösterime girdiğinde, diğer birçok Kubrick filmiyle aynı kaderi paylaştı; izleyiciler filmi sevmeyi, bu nedenle onu yadısdılar. Daha da önemlisi filmi yapısal olarak ele almalarına imkân verecek şekilde anlamadılar. Ayrıca film hakkında yapılan eleştiriler yapımı netleştirmekten çok uzaktı. Bu nedenle film izleyiciler için belirsiz ve kafa karıştırıcı olarak kaldı.

Film, çoğu izleyicinin nezdinde iki temel nedenden dolayı başarısız oldu. Stephen King'in romanıyla aynı değildi ve bir korku filminin olması gerektiği gibi geleneksel şekilde dehşet verici de değildi. Böylece, romanın veya geleneksel korku türünün modelini benimsemeyen film, izleyicilerin kafasını karıştırmaktan öteye gidemedi.

The Shining bir Stanley Kubrick filmi; satirik ve soyut. Anlaşılabilir; muhtemelen tam olarak değil ama insanın ondan zevk alabilmesine ve meydan okumanın farkına varabilmesine yetecek kadar. Bir Kubrick filmiyle başa çıkabilmek için kullanabileceğiniz birkaç kavrayış vardır.

Her şeyden önce Kubrick, insanları boş ve onların değerlerini sığ ve saçma olarak görür. İnsanlar hakkındaki her şey —kıyafetler, alışkanlıklar, çevre— sıradanlığı akla getirir. Ve sıradan oldukları için de basmakalıp, sıkıcı yollar dışında iletişim kurmazlar. Temel olarak sıradanlıkları en çok diyaloglarında belirgin hâle gelir. Kubrick, anlamsız olma niyetindedir ama eleştirmenler onu iyi bir diyalog oluşturmaktan aciz olmakla suçluyorlar. Oysa insanların iletişim kuramadığını göstermek için içinde hayat belirtisi veya anlam olmayan diyaloglardan daha iyi bir yol var mıdır?

The Shining'in başlangıcındaki iş görüşmesi sahnesi, en az *2001 A Space Odyssey*'deki briefing sahnesi kadar yavandır. Ki bu sahne de aynı *The Shining*'deki gibi sıkıcı karakterlerden şikâyet edenlerin hedefi hâline gelmiştir. Barry Nelson, hızlı ve monoton konuşması, plastik çevresi ile sıradanlığın mükemmel bir tezahürüdür. Bu sahne hoşnut edici olmayacak şekilde tasarlanmıştır; heyecanlandırması veya kışkırtması istenmemiştir: Filmin geri kalanıyla tezat oluşturacak bir atmosfer yaratır. Sıradanlıktan *2001 A Space Odyssey*'deki yıldız çocuk, sıradanlıktan *The Shining*'deki Karındeşen Jack doğar. Jack sıradanlığın dünyasından ilkele geri dönecektir. *2001 A Space Odyssey*'nin başlangıcındaki maymunlar gibi olacaktır; aleti de (balta) bir silaha dönüşecektir. Eğer insan sıradanlıkla yüzleşmeye hazırsa, onun amacını anlayabilir ve onu aşabilir.

¹ **Orijinal Kaynak:** Macklin, Tony. (No Date). "[Understanding Kubrick: The Shining \(1980\)](https://www.tonymacklin.net/understanding-kubrick-the-shining-1980/)" *TonyMacklin.Net*.

Atf Şekli: Macklin, Tony. (2019, Mayıs 12). "Kubrick'i Anlamak: *The Shining*", Çev. Zeynep Şenel Gencer, *sosyalbilimler.org*, **Link:** <https://sosyalbilimler.org/kubrick-shining>

İzleyicinin Kubrick'in filmlerinde arayabileceği ikinci özellik, *2001 A Space Odyssey*'deki maymunlardan *A Clockwork Orange*'daki Alex'e ve *The Shining*'deki Jack'e her anlatıda bulunabilecek saldırganlıktır. Örneğin Jack Torrance, yaratmaktan (birçok açıdan *The Shining* başarısız sanatçının metaforudur) acizdir ve geleneksel tatminlerde —seks, içki ve oyunlar— teselli bulamaz. Karısı ve çocuğu çalı labirentinde şakalaşarak dolaşırken otelde tek başına top oynar. Ama oyunda tatmin bulamaz. Sayfalarca aynı cümleyi tekrarlayarak “İş ve oyun yokluğu Jack'i sıkıcı bir çocuk yapıyor” yazdığında *2001 A Space Odyssey*'deki HAL adlı bilgisayar gibi Dave onu parçaladıkça kendisini tekrar ederek çökmeye başlıyor. HAL ve *The Shining*'deki karakterler arasında bazı baştan çıkarıcı tesadüfi benzerlikler ve çağrışımlar var. Özellikle, *2001 A Space Odyssey*'deki bilgisayarın HAL olarak adlandırılmış ve *The Shining*'deki “parıldayan” siyah şefin adının Halloran (Romanda Stephen King'in karakterinin adı) olması gibi. Hem bilgisayar hem de şef başarısız olurlar; görevlerini tamamlayamadan ölürlere. Ancak her ikisi de anlatıyı önemli bir noktaya sevk ederler.

Filmde, televizyonda görülenler —savunma kuleleri ve Wile E. Coyote'nin başarısızlıkları— imalı bir şekilde Roadrunner çizgi filmlerinin saldırganlığının altını çizen güzel birer Kubrick dokunuşudur. *The Shining*'in başlangıcında Danny'yi ilk kez gördüğümüzde, Roadrunner izler (bir bakıma daha sonra Jack'in çakalının koridor kuşu hâline gelir) ve annesiyle masada oturup sandviç yer. Larry, telefonda Halloran'a bir kar küreme aracı alacağını onu fırtında Overlook Oteli'ne götüreceğini söylerken Durkin'in garajındaki televizyonda çizgi film vardır. Ve Danny annesiyle televizyon izlerken de ekranda Roadrunner'ı görürüz ve “biip biip” sesini duyarız; bu sahneden sonra Wendy oturma odasına gider ve Jack'in kitap taslağını bulur.

Garip bir tesadüf de filmin sonunda otelin duvarında asılı duran ve Jack'in simasını 1921'in 4 Temmuz Balosu'nda gösteren fotoğraftır; bu resim Massachusetts'de Overlook'daki olaylarla esrarengiz benzerlikler taşıyan gerçek bir cinayetin bir gün sonrasında çekilmiştir. 3 Temmuz 1921'de Haverhill, Massachusetts'de bir adam karısı tarafından baltayla öldürülmüştür; kızlarının çalıların arasına saklanarak kurtulmuştur. Saldırganlık ve biçimleri, maymunlardan Roadrunner'a, Haverhill'den Overlook'a zamansızdır.

Bir Kubrick filminde aranacak üçüncü bir özellik de nesnelere ve/ya makinelerin karakter olarak sunulmasıdır. *Dr. Strangelove*'daki kıyamet makinesinden *2001 A Space Odyssey*'deki HAL ve monolitlere, *The Shining*'deki Overlook Oteli ve çalı labirente, Kubrick filmlerinde nesnelere muazzam —genellikle zararlı— değerler atfedilir. Bazen insan, makineleri, aynı Dave'in HAL'ı yok etmesi ya da Jack'in radyonun pillerini ve kar aracının aküsünü bu araçları işe yaramaz hale getirmek için sökmesi gibi parçalara ayırır. Ancak makineler, geçmişten kaçmanın ve geleceğe yelken açmanın vasıtaları hâline de gelebilirler: Dave'i daha iyi bir yaşama taşıyan kapsül, Halloran'ın getirdiği, Wendy ve Danny'nin kaçmasını sağlayan kar küreme aracı gibi. Jack'i kapana kısıran ve onu labirentin içinde donduran çalı; Jack kaçamadığı kendi ruhunun labirentlerinde derinlere indikçe neler olduğunu gösterir.

Muhtemelen bir Kubrick filminde izleyici için en zorlayıcı olan unsur; insanlardır. Sıradanlığı ve sıradan çevreyi başta ele almıştım, ancak gerçek zorluk; izleyici karakterlerle özdeşleşemediğinde

onların amacını görmekte başarısız olmasıdır. Bu durum, izleyicilerin Jack Torrance olarak Jack Nicholson'a verdikleri tepkilerde oldukça belirgin hâle gelmiştir. Aktör, sıkıcı olmaktan tutun da abartılı oyunculuğa kadar her şeyle suçlanmıştır. Ancak onun karakterizasyonunda su götürmez bir amaç vardı. Nicholson ve Kubrick'in Jack Torrance'ı sıradanlık ve anlamsızlığın bir birleşimidir. Birçok izleyici *The Shining*'e Jack Nicholson'ın *One Flew Over the Cuckoo's Nest*'de olduğu gibi cesur ve havalı olacağı beklentisiyle gitti. Bunun yerine, baştaki mülakat sahnesinden itibaren bir şeylerin yanlış olduğu sezdiriliyor. Karakter sıradan. Nicholson'un zeki olma şansı var ama değil. Hafiften senkronize değilmiş gibi görünüyor. Ve Jack aşırı uçlara doğru çekildikçe, Nicholson'ın senkronize olmama durumu daha da ilerliyor. Ancak Nicholson'ın performansı amaçsız değil. Jack Torrance yaratmak isteyen ancak yaratamayan bir adam. Yaratamadığı için de kendi içine döner ve kendisini otele ve onun geçmişine verir. Otelin bekçisi Danny oğlu Danny'nin "büyük bir yeteneği olduğunu" ve oğlunun "bu yeteneği senin aleyhine kullanmaya teşebbüs ettiğini" söylediğinde Jack oğlunun yeteneğine düşman olur. Baba ve oğul arasında bir irade savaşı başlar. Jack, olmak istediği yaratıcı / iletişimci değildir ancak oğlu öyledir. Nicholson büyük bir oyunculuk mücadelesiyle karşı karşıyadır. Mülakattaki özentî yazar adayından, bardaki absürt, fevri dışa dönük adama ve sonra da finaldeki canlı, habis katile dönüşür. Nicholson, sıradan olandan ilkele bir evrim geçirmek zorundadır. Düzgün ve tarz sahibi olamaz. Ve düzgün ve tarz sahibi olmayarak maalesef birçok izleyici kaybetmiştir.

İzleyicinin farkında olması gereken son özellik de bir Kubrick filminin her zaman hiciv içermesidir ve bu hiciv genellikle Amerika'yı ve onun değerlerini hedef alır. Ancak ironinin büyük kısmı o kadar gerçektir ki, Kubrick'in yarattığı tonu ve yaklaşımı fark edemeyebiliriz. *The Shining*'de Kubrick bizlere Amerika'nın değişmez anımsatıcılarını sunar. Bayrak, en sık kullandığı anımsatıcıdır. Mülakatta Stuart Ullman'ın masasında küçük bir Amerikan bayrağı vardır; Danny dart oynarken duvarda bir Amerikan bayrağı vardır; Park Hizmetleri'nde bir Amerikan bayrağı vardır ve Jack'in kabusundan sonra bir direkte yine Amerikan bayrağı sallanmaktadır. Danny bir Apollo süveteri giyer. Kırmızı, beyaz ve mavi renkleri sürekli kullanılır. Televizyon, Amerikan kültürünü temin eder. Amerikan kültürü bir çizgi film ve karikatürdür. Jack Wendy'yi kovalarken, Nixon'ın üç küçük domuzcuk hakkındaki konuşmasının bir parodisini yapar. Banyo kapısını kırıp içeri girdiğindeyse klasik televizyon tanıtımını yapar: "İşte Johnny!"

The Shining'in sonu, Amerika hakkında nihai bir yorum içerir. Overlook Oteli'nin duvarında bir resim görürüz; altında "Overlook Oteli, 1921, 4 Temmuz Balosu" yazmaktadır ve Jack Torrance'ın gülümseyen suretini fark ederiz. Başka bir hayatta, 1921'in savaş sonrası Amerikası'nda, Amerika bir vaatler ülkesiydi. Amerikalılar mutluydu ve Amerika'nın bağımsızlığı kutlanıyordu ve Jack gülümsüyordu. Fakat günümüzde Amerika değerlerini ve vaatlerini kaybetti. Gülümseyen, eğlenen Jack Torrance deli bir adama dönüştü. Gülümsemesi şimdi yerini donuk, boş bir bakışa bıraktı. Parti sona erdi.

The Shining anlaşılması güç bir film. Fakat eğer filmi izlemeye hazırsak, Kubrick bize görmemiz ve üzerine düşünmemiz için zengin bir materyal veriyor. Kubrick'in tarzı bize yol göstermek için yeterli olmalıdır. Hayret verici kaydırmalı çekimleri, çapraşık detayları (örneğin; labirent tasarımları) ve renk

paleti baştan çıkarıcı olabilir. Sıradanlık, saldırganlık, nesnelere, sıradan karakterler ve Kubrick filmlerinde sıklıkla anlamlı yer edinen hicvin artı farkındalığı ile bununla başa çıkabilmeliyiz.

Kayda Değer Akademik Metinler mottosuyla, 10 Ağustos 2015 tarihinde yayın hayatına başlayan *sosyalbilimler.org*, sosyal bilimlerin alanında çalışma yürüten her bireyin yararlanmasına veya katkı sunmasına açık akademik bir web sitesidir. Hakkında detaylı bilgi almak için sosyalbilimler.org/hakkinda sayfasını ziyaret edebilirsiniz.

Facebook, Twitter, Instagram ve YouTube'da [@sosbilorg](https://www.facebook.com/sosbilorg) kullanıcı adıyla *Sosyal Bilimler*'i takip edebilirsiniz.

sosyalbilimler.org/abonelik sayfasından e-bülten aboneliği olarak, her pazar günü, o hafta içinde sosyalbilimler.org'da yayımlanan çalışmaların tamamını size gönderilecek bir e-posta ile alabilirsiniz.

sosyalbilimler.org'da yayımlanan metin, video ve podcastlerin paylaşıldığı Telegram grubuna t.me/sosbilorg adresinden katılabilirsiniz.